

Перото му е остро и безпощадно срещу демагогията, корупцията и продажничеството на властта

На някогашната улица „Ем. Шекерджийски“ № 116 в квартала „Ючбунар“ в София се издига двуетажна къща. В нея е живял и творил през последните години от своя живот поетът Христо Смирненски. Тук се отдава на поетичните си вдъхновения и по-големият му с три години брат, хумористът-сатирик Тома Измирлиев, повече известен като Фома Фомич.

Семейство Измирлиев заема две стаи на долния етаж. В едната – по-голямата – е живяло шестчленното семейство на поета. Другата – по-малка – е служела за сладкарска работилница на бащата. Там се намирили сладкарските му инструменти, с които той изхранвал голямото семейство. Запазено е малко бакърено казанче, в което Христо Смирненски разбивал яйца, докато станат за пандишпан или целувки. Обстановката била скромна – няколко железни кревата, две маси, няколко дървени стола, скрин. Етажерка и част от книгите от домашната библиотека. Сред тези вещи, рано сутрин, Фома Фомич бързо изписва със стихове белите листи и бърза, за да ги занесе в редакцията на някой от тогавашните вестници. Той има невероятната способност да вижда опакото, грозното и изкривеното в живота. За човека може да се съди по това, над което се смее – сякаш ни казва той. В творчеството му е злободневното и преходното. Осмива фалша и престореността, алчността, страстта към охолство. Все още не знае, че ще се превърне в най-зрелия български хуморист, майстор на гротеската и карикатурата след Първата световна война.

Животът му не е изпънен с взривяващи събития, но остава великото си творчество. Описва го в стихотворението „Автобиография“:

Извѣдил съм се между хората

Снимка на хумориста в залеза на живота му

*в света без никакви покани:
не пели ангели в просторите,
не били даже и камбани.*

*Едничка само акушерката
над мене взела да се вайка:
„Главата му не е по мерката,
ще стане май нехранимайка“.
А... право имала си бабата*

*така печално да въздиша:
негоден за полезна работа,
аз почнах стихчета да пиша.*

*И своя хумор занимателен
така трогателно аз лея,
че злополучните читатели
разплаквам, вместо да разсмея.*

Тома Димитров Измирлиев е роден на 9 септември 1895 г. в град Кукуш. Начално и прогимназиално образование получава в родния си град. След Хуриета през 1908 г. турското правителство отпуска стипендии за способни българчета. Между тях е и братът на Христо Смирненски. Тома отива да учи в Солун, а после и в Битоля. След Балканската и Междусъюзническата война семейство Измирлиев се преселва в София. Тома постъпва във Военното училище, защото учението е безплатно, също не много продължително, а службата след това му е осигурена. Но младият курсант не остава дълго, разболява се и напуска училището. Издейства си стипендия за Лицея в Цариград и заминава през 1914 г.

Първите си литературни опити Измирлиев прави в София в хумористичния седмичник „К'во да е“. От Цариград продължава да изпраща стихове, анекдоти и закачки за вестника с безобидни шеги. Изпращал ги в писмо, което брат му Христо прочитал, после слагал листа в пощенски плик и го изпращал на редакцията на „К'во да е“. Христо

Семейство Измирлиеви през 1917 г. Родителите Елисавета и Димитър (седнали).
Прави отляво надясно – Надежда, Христо, Тома и Андон

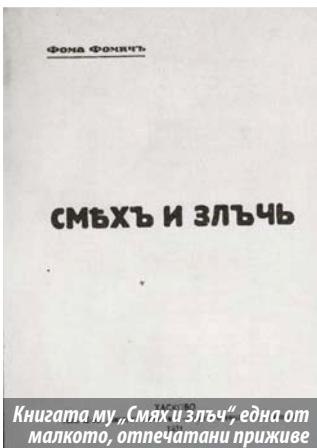
Тома Измирлиев с приятеля си Козарев в Цариград през 1915 г.

Тома Измирлиев – офицер по време на Първата световна война, 1917 г.

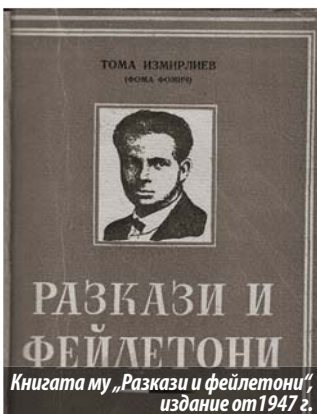
Заглавна страница на в. „Българан“, карикатурата е на Ал. Добринов

Книгата му „Смях и злъч“, една от малкото, отпечатани приживе

Тома Измирлиев по време на Първата световна война, около 1916 г.

Книгата му „Разкази и фейлетони“, издание от 1947 г.

Тома Измирлиев като юнкер във Военното училище с брат си Христо (седнал вляво) и братовчедите си Борис (прав) и Александър (седнал), около 1915 г.

също вече пишел стихове, съветвал се със своя брат и уважавал дълбоко интелекта и дарбата му. Дватамата написват няколко творби под общ псевдоним Братя Грим.

Стипендията на Тома в Цариградския лицей била за две години и той решава да се възползва. Взема за една година два класа – седми и осми. После се записва студент по медицина, но следването му трае само 13 дни. Започва Общоевропейската война и той се завръща в София. Заварва семейството, което трудно свързва двата края, и е принуден да се завърне във Военното училище. Сътрудничи на „К'во да е“ под различни псевдоними – Голголенко, Голгол, Бавардо.

До края на войната Тома воюва на Южния фронт като офицерски кандидат. След войната постъпва на работа като чиновник в Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливост. Освен в „К'во да е“ сътрудничи в седмичното хумористично списание „Българан“. Той е един от най-ерудираните сътрудници на тогавашните издания. Владее турски, френски, арабски и персийски език. Няма проблем с руския, който ползвал свободно. Интересувал се сериозно по въпросите на западната и славянската литература. Чиновническата работа не му носела радост, но нуждата го принуждавала да се жертва заради хляба.

Годината 1920 му носи истинско щастие – запознава се с Любка, дъщерята на хасковски учител. После се венчават и тя е негова съпруга до края на дните му. Освен нежните чувства към момичето, се вижда и непоносимостта му към реалния свят. В писмо от 26 юли 1920 г., Тома ѝ пише: „...София! Как дребна, тиха и спокойна изглеждаш оттук, а какъв живот, колко страсти и желания, колко радост и борби кипят в теб! Сред хладната градина, в уютна беседа млади щастливци се упойват от блаженството на първата целувка, а недалеч от тях – през няколко къщи само, изнемошял, агонизиращ старец се гърчи от болки и крие главата си под покривката от призрака на дебнешката го Смърт. По-нататък

затлъстял чревоугодник пирува с разюздана компания, а в съседство с него малки сирачета простират изсъхналите си ръчички за коричка хляб. Радости и тъги, разкош и мизерия, животът и смъртта като в калейдоскоп се следват тук – в прокажения столичен Содом...“.

От този брак се раждат Веселин и Ели. Ето как дъщеря му описва щастливите семейни мигове: „В къщи си имахме едно малко семейно царство, което никой не можеше да разруши. Семейното огнище за него беше свято място за почивка, място за най-приятните часове. Затова ние винаги бивахме заедно четиримата – и в къщи, и навън, и навсякъде. И особено през последните години от живота му ние изпитвахме неутолимо желание да бъдем винаги с него – сякаш предчувствахме, че съдбата скоро ще ни го отнеме.“

В студените зимни вечери, събрали край запалената печка, слушахме с голям интерес много приказки, които в момента сам съчиняваше, а той умееше да разказва“.

Тома Измирлиев издава списание „Маскарад“. Един негов приятел Христо Пепин му дава 15 000 лв. в заем, за да го отпечатва. Сред авторите са Христо Смирненски, Николай Фол, Матвей Вълев и още други „българановци“. В него пишат Елин Пелин и проф. Балабанов. Сред художниците са Иван Милев, Ал. Жендов, Добринов.

След смъртта на Христо Смирненски, заедно с Крум Кюлявков, хумористът редактира, но и остро пише за сп. „Звънар“, което по-късно е закрито. Около настъпилите събития през 1925 г., когато изчезват Гео Милев, Христо Ясенов, Сергей Румянцев и др. наши писатели, Тома е подгонен от хората на Цанков, принуден е да напусне София. Преселва се в Хасково, където е назначен за контролор в Хасковската окръжна сметна палата. Там има малко свободно време. Посещава привечер редакцията на в. „Утринна хасковска поща“. Помага дори, когато не е дежурен. Той бързо прави веселата страница на вестника и пише сам стихотворения,

разкази, вицове. Върху бюрото за няколко минути се раждат най-хубавите му злостодневки.

Тютюневите работници в Хасково обявяват стачка. Искат повишение на надницата си и по-добри условия на труд, човешко отношение от страна на майстори и работодатели. Спират работа и се водят преговори. Забраняват на работниците да се събират на групи. Близко до Сметната палата някакъв смелчага, работник от тютюневата фабрика, издига трибуна, за да осведоми другите по хода на стачката. Пристига полиция и конна стража, която стреля във въздуха, за да спласи работниците. Започва да ги бие с камшици. Тома Измирлиев е поразен от жестокостта: „Работникът се бори за парче хляб, а те го гощават с бой! Ей, брат, аз не съм за отмъщението, но един ден, когато работническата класа вземе властта в ръцете си, туй работничество, каквото и да извърши – всичко ще му бъде простено“.

През 1932 г. отново се завръща в столицата и работи в Софийската областна сметна палата.

За съжаление, животът му е кратък. Умира от коремен тиф през 1935 г. Само на 40 години. Приживе се радва на две отпечатани негови книги – „Премеждия“ (1930), разкази и фейлетони и „Смях и злъч“ (1931), хумористични стихотворения.

Перото му е остро и безпощадно срещу виновниците за войните, демагогията, експлоатацията на хората, корупцията и продажничеството на властта. Любовта му към бедния, смачкан човек го доближава до героите на Чехов. Стиховете му сякаш са писани днес и, освен хумор, в тях прозира тъга:

*Закъсала държава,
затънал параход
и никой грош не дава
за своя мил народ –
министрите в чужбина,
избраниците спят,
а вълчите дружини
спокойно си крадат!*

В литературната история е изобличител и съдник на времето. Творчество му е недооценено, но всеки ред, написан от него, гори като въглен... ♦